

Universal Declaration of Human Rights - Yakut

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Киһи быраабын уопсай Декларацията

Генеральной Ассамблея 217 А (III) нүөмөрдээх резолюциятынан 1948 сыл олунньу 10 күнүгэр ылылынна.

Преамбула

Киһи аймах бэйэ суолтатын өйдөбүлэ, тэн уонна быстыспат бырааба аан дойдуга көңүл уонна кырдык биир төрүтэ буоларын болжомтоҕо ылан туран,

киһи быраабын ахсарбат буолуу уонна сэнээһин түмүгэр дьон аймах суобаһын абардар варварды быһылар тахсыбаттарынан, тыл уонна санаа көнүлүгэр, кыһалбата, куттала суох олоххо дьон дьулуһарын болжомтоҕо ылан туран,

киһи бырааба сокуон былааһынан харыстаныахтаабын, киһи батталлаах былааһы утары өрө турууну бүтэһик ньыма курдук туһамматын туһугар,

норуоттар икки ардыларыгар доҕордоһууну күүһүрдэр туһугар,

Холбоһуктаах Нациялар норуоттара Устааптарыгар киһи сүрүн быраабыгар, киһи личность быһытынан бэйэ суолтатыгар, эр киһи уонна дьахтар тэн буолууларыгар итэҕэйэллэрин бигэргэппитэрин, ол кэннэ социальнай прогресс өссө көңүл олох усулуобуйалара тупсарын туһугар улэлэһэргэ быһаарыммыттарын болжомтоҕо ылан туран, чилиэн быһытанан киирбит судаарыстыбалар Холбоһуктаах нациялар организацияларын кытары киһи быраабын уонна көнүлүн тутуһуу туһугар ыкса улэлэһиэх буолан бигэ тыл биэрбиттэрин болжомтоҕо ылан туран,

ыйыллыбыт быраап уонна көңүл диэн эйдэбуллэри дириҥник өйдөөһүн бу бэриллибит бигэ тыллары олоххо киллэриигэ улахан суолталаабын болжомтоҕо ылан туран. Генеральной Ассамблея,

Киһи быраабын уопсай Декларациятын аан дойду норуоттара уонна судаарыстыбалара толоруох тустаах сыалларынан-соруктарынан биллэрэр, хас биирдии киһи уонна общество хас биирдии органа бу Декларацияны сырдатыы үөрэтии көмөтүнэн быраабы уонна көнүлү убаастыылларын ситиһиэхтээх, национальнай уонна норуоттар икки ардыларынааҕы тэрээһиннэр көмөлөрүнэн Холбоһук иһигэр киирбит судаарыстыбалар истэригэр, мань таһынан, судаарыстыба сууттуур бырааптарын тарҕанар уобаластарыгар (юрисдикция) олорор норуоттарга киэнник уонна көдүүстээхтик тарҕанарын.

1 ыстатыйа

Дьон барыта бэйэ суолтатыгар уонна быраабыгар тэн буолан төрүүллэр. Кинилэр бары өркөн өйдөөх, суобастаах буолан төрүүллэр, уонна бэйэ бэйэлэригэр тылга кииринигэс быһыылаа доҕордоһуу тыыннаах буолуохтаах.

2 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, расатыттан, тириитин өнүттэн, эр киһититтэн-дьахтарыттан, санарар тылыттан, омугуттан, религиятыттан, политической да ханнык да санаатыттан, национальнай

эбэтэр социальнай төрүтүттэн, баайыттан- дьаданытыттан тутулуга суох бу Декларация биллэрэрин курдук бырааптаах уонна көнүллээх.

Маны таһынан дьону ханнык да дойдуга, ханнык да политической, правовой эбэтэр норуоттар икки ардыларынаабы статуһуттан сиэттэрэн араарыллыы суох буолуохтаах, бу дойду территорията төһө да тутулуга суох, эппиэккэ сылдыааччы, бэйэтэ саламMAT биитэр суверенитет өттүнэн хааччахтаах буолбутун да иһин.

3 ыстатыйа

Хас биирдии киһи үчүгэй олобу олорор, көнүллээх уонна тус тыттыллыбат буолар бырааптаах.

4 ыстатыйа

Ким даҕаны кулуттуур, бэйэтин бас билиммэт буолар турукка сылдыа суохтаах: дьону кулут оностуу уонна дьону атыылааһын ханнык да көрүгнэрэ бобуллар.

5 ыстатыйа

Ким даҕаны киһи быһыытыттан тахсыбыт, киһи быһыытынан түһэрэр уонна бэйэ суолтатын суох онорор сордоохунна, накаастабылга, куһаҕан сыһыанна түбэһиэ суохтаах.

6 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, ханна да сырыттар, бэйэтин правосубъектнай быһыытынан аабынар бырааптаах.

7 ыстатыйа

Дьон барыта сокуон иннигэр тэн бырааптаахтар уонна сокуон тэн көмүскэбилинэн туһанар бырааптаахтар. Дьон барыта дьиннээх Декларацияны кэһэр араас дискриминацияттан көмүскэтэр уонна манньк сарбыйааһынна киксэрииттэн көмүскэтэр бырааптаахтар.

8 ыстатыйа

Хас биирдии киһи конституциянан, сокуонунан көрүллүбүт бэйэтин тус бырааптара кэһиллибит түгэнигэр, национальной сууттар көмөлөрүнэн ол бырааптарын түргэнник уонна толору төгнөрөр бырааптаах.

9 ыстатыйа

Ханнык да киһини бэйэ талбытынан буруйа суох хаайыллыбат, көгүлүн сарбыйыллыбат, үүрүллүбэт.

10 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, холуобунай буруйу онорбут диэн дьүүллэнэр буоллабына бэйэтин быраабын уонна эбээһинэһин быһаарынаары, маны таһынан киниэхэ тиксэриллибит холуобунай буруй төһө олохтообун быһаарар инниттэн, тэн бырааптаабынан туһанан, кини дьыалатын тутулуга суох, кырдьык бары ирдэбиллэрин тутуһар суукка, аһаҕастык көрүллэрин ситиһэр бырааптаах.

11 ыстатыйа

1. Хас биирдии буруйу онорууга уорбаланааччы киһи, көмүскэнэргэ кыах барыта бэриллэн туран ытыллар суут кини буруйдаабын дакаастыар дылы, буруйа суобунан аабынар бырааптаах.

2. Ким даҕаны ханнык эбит дьайыыны оноруу, эбэтэр тугу да гынымы иһин буруйга, буруйу оноруу кэмигэр национальной сокуон биитэр аан дойдутаабы быраап быһыытынан буруйу онорууннан аабыллыбат буоллахтарына, буруйдаммат. Накаастабыл буруй оноһуулар кэмигэр туттулла сылдыбыт накаастабылтан ыарахан буолуо суохтаах.

12 ыстатыйа

Ким даҕаны ханнык да киһи тус олоҕор, дьиэ кэргэнигэр, кини олорор дьиэтин тытыллыбат буолуутугар, кини суруйсуутун кистэлэнэр буккуһуо, орооһуо суохтаах. Кини чизэнигэр, аатыгар-суолугар апчарыйыа суохтаах. Хас биирдии киһи итинник киһи олоҕор орооһортон сокуонунан көмүскэтэр бырааптаах.

13 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи хайа баҕарар судаарыстыба чэрчитигэр көңүл айанныыр, ханнык баҕарар судаарыстыбага олорор сирин бэйэтэ талынар бырааптаах.
2. Хас биирдии киһи хайа баҕарар судаарыстыбаттан, ол иһигэр бэйэтин төрөөбүт дойдутуттан, көһөн барар уонна төннөн кэлэр бырааптаах.

14 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи сойуолааһынтан куотунан атын дойдуларга хорҕойор сир көрдүүр уонна онно хорҕойор бырааптаах.
2. Бу быраап, Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларын уонна ылыммыт санааларын утарар дьин чахчы политикага сыһыана суох буруйу оноруу түбэлтэтигэр туһаныллыбат.

15 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи гражданство ылар бырааптаах.
2. Ким даҕаны бэйэ көнүлүнэн гражданствотыттан матыа суохтаах, эбэтэр бэйэтин гражданствотын уларытар быраабыттан матыа суохтаах.

16 ыстатыйа

1. Сокуоннай саастарын сиппит эр дьон уонна дьахталлар, расаларыттан, омуктарыттан, итэҕэллэриттэн тутулуга суох эрдии -ойохтуу буолан ыал буолар бырааптаахтар. Эрдии -ойохтуу буолалларыгар, эр-ойох буолан олорор кэмнэригэр уонна арахсар кэмнэригэр кэргэнниилэр тэн бырааптаахтар.
2. Эрдии-ойохтуу буолуу дьайыыта икки өттүттэн күһэйиитэ суох сөбүлэн эрэ баар буоллабына буолар.
3. Ыал диэн общество төрүт уонна сүрүн ячейката буолар, государство уонна общество харыстабылынан туһанар бырааптаах.

17 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи баайын дуолун тус бэйэтэ бас билиэн эбэтэр атын дьону кытары тэннэ бас билиэхтэрин сөп.
2. Ким даҕаны бэйэтин баайыттан олоҕо суохтук матыа суохтаах.

18 ыстатыйа

Хас биирдии киһи толкуйдуур, суобастанар, итэбэллэнэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи хаһан баҕарар бэйэтин итэбэлин, санааларын уларытар манны таһынан бэйэтин итэбэлин соботохтуу эбэтэр элбэх буолан сылдьан аһаҕастык, биитэр биирдиилээн үөрэтии, таһара сулууспатын, религиознай уонна ритуальной сиэри-туому тутуһуу нөһүө тарҕатыан сөп.

19 ыстатыйа

Хас биирдии киһи бэйэтэ итэбэбил санаалаах буолар, уонна ол итэбэбил санаатын этэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи бэйэтин итэбэбил санаатын мэхэйэ суохтук тутуһар уонна государство границатыттан тутулуга суох ханнык баҕарар ньыманнан информацияны көрдүүр, ылар уонна тарҕатар бырааптаах.

20 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи эйэлээх мунньахтарга уонна холбоһуктарга киирэр бырааптаах.
2. Кими даҕаны күүс өттүнэн ханнык да ассоциацияга киллэриллибэт.

21 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи бэйэтин дойдутун салайыытыгар быһаччы, эбэтэр көнүллүк талыллыбыт дьон нөһүө кыттыыны ылыан сөп.
2. Хас биирдии киһи бэйэтин дойдутугар государственнай сулууспага киирэр бырааптаах.
3. Правительство былааһа норуот көрдөбүлүгэр олобуруохтаах; ол көрдөбул кэмтэн -кэмигэр ыытыллар, барыларыгар тэн уонна уопсай кистэлэн куоластааһын, эбэтэр онно тэн суолталаах, куоластааһын көнүлүн хааччыгар көрүн көмөтүнэн чиеһинэй быыбардарга көрдөрүүнү булуохтаах.

22 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, общество чилиэнин быһыытынан социальной харалтаны ылар бырааптаах. Хас биирдии киһи, общество чилиэнин быһыытынан, кини бэйэ суолтатын сөпкө тутууга, кини тус бэйэтэ норуот күүһүнэн, норуоттар икки ардыларыгар баар сибээстэрин туһананан, экономической, социальной, культурнай уобаластарга сайдар бырааптаах.

23 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи үлэлиир, көнүллүк үлэни талар, үлэлииргэ үчүгэй усулуобуйалаах, уонна үлэтэ суох хаалартан харыстанар бырааптаах.
2. Хас биирдии киһи, бырааба сарбыллыыта суох төһөнү үлэлээбитинэн хамнас ылыахтаахтэн.
3. Хас биирдии үлэлиир киһи үлэтигэр сөп түбэһиннэрэн эппиэттэхэр хамнастаныахтаах, хамнаһа киниэхэ бэйэтин тус наадатыгар уонна кини дьиз кэргэнигэр тийиэхтээх, тийибэт буоллабына атын социальной көмөнөн толоруллуохтаах.
4. Хас биирдии киһи бэйэтин интэриэстэрин көмүскүүр профессиональной түмсүүлэри (союз) тэрийэр, бэйэтин интэриэстэрин көмүскээри, профессиональной түмсүү чилиэнэ буолар бырааптаах.

24 ыстатыйа

Хас биирдии киһи сынньанар, иллэн кэмин атаарар, үлэтин күнэ сөп уһуннаах буолуохтаах, кэммиттэн кэмигэр төлөнөр уопуска ылар бырааптаах.

25 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи бэйэтэ уонна кини дьиэ кэргэнэ доруобай уонна чөл буолалларын туһугар, аһыыр астаах, таннар танаастаах, олорор дьиэлээх, кэмигэр оноһулар медицинскэй уонна социальнай өнөбү, мань таһынан, кини улэтэ суох, эбэтэр босхон (инвалид), огдообо буолар уонна кырдьар түгэннэригэр уонна киниттэн тутулуга суох түгэннэртэн сылтаан тугун барытын сүтэрэр түбэлтэтигэр, араас өнө уонна көмө көрдүүр бырааптаах.

2. Ийэ буолуу уонна сана төрөөһүн уһулуччу сыһыаны уонна көмөнү эрэйэллэр. Дьиэ кэргэнэ төрөөбүт уонна булумһу оҕолор биир тэн социальнай харалтанан туһанар бырааптаахтар.

26 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи үөрэнэр бырааптаах. Маннайгы уонна орто сүһүөх үөрэхтээһин төлөбүрэ суох буолуохтаах. Маннайгы үөрэхтээһин булгуччулаах буолуохтаах. Баҕалаах киһи барыта технической уонна анал үөрэххэ үөрэниэхтэрин сөп, үрдүк үөрэх кыһатыгар баҕалаах киһи барыта кыабыттан көрөн үөрэниэхтээх.

2. Үөрэхтээһин киһини личность быһыытынан сайыннараарга, киһи быраабын уонна көнүлүн убаастыыры элбэтэргэ хайысхалаах буолуохтаах. Үөрэхтээһин норуоттар, расалар уонна религиознай холбоһуктар икки ардыларыгар өйдөһүүнү, тулуйумтуо буолууну, доҕордоһууну үксэтиэхтээх. Холбоһуктаах Нациялар организацияларын эйэни үксэтэр үлэлэригэр көмөлөһүөхтээх.

3. Төрөппүттэр кыра саастаах оҕолоругар маннайгы үөрэх кыһатын талар бырааптаахтар.

27 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи общество культурнай олоһор көнүллүк кыттар, искусствоттан дуоһуйар, научнай сайдыыга кыттар уонна ол сайдыыннан туһанар бырааптаах.

2. Хас биирдии киһи бэйэтэ айбыт научнай, литературнай эбэтэр художественнай айымньыларын сизэр майгы уонна үп-харчы өттүнэн көмүскэтэр бырааптаах.

28 ыстатыйа

Бу дьиннээх Декларацияҕа этиллибитин курдук, хас биирдии киһи бэйэтин бырааба уонна көнүлэ бүттүүн олоххо киллэрэр социальнай бэрээдэктээх дойдуга олорор бырааптаах.

29 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи общество ортотугар көнүл уонна бүттүүн сайдар кыахтаах буоларын быһыытынан, общество иннигэр тус эбээһинэстээх.

2. Хас биирдии киһи бэйэтин быраабын уонна көнүлүн олохтооһунугар көрсөр хааччахтааһыннара, сокуон атын дьон быраабын уонна көнүлүн, сигили (мораль) ирдэбиллэрин толорор инниттэн, уонна норуокка табыгастаах тутулу тутар туһуттан олохтообут бобуулартан атын буолуо суохтаах.

3. Бу бырааптары уонна көнүллэри олоххо киллэри ханнык да түбэлтэбэ Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларыгар уонна ылыммыт санааларыгар утары утарсыа суохтаах.

30 ыстатыйа

Дьиннээх Декларация ис хоһооно ханнык эмэ дойдуга, дьон түмсүүтүгэр эбэтэр кэккэ дьоннорго бу декларацияҕа суруллубут быраабы уонна көнүлү суох онорорго көнүлү биэри курдук

тойоннонуо суохтаах.
